

Met innige deelneming...

De necrologie heeft niets met de dood te maken, zeggen de Britten, maar eert het leven. Nederland kan er wat van leren.

Ben je eenmaal gestorven, dan heb je weinig meer te vertellen. Zag je het definitieve afscheid ruim van tevoren aankomen, dan had je je eventueel nog kunnen bemoeien met de gang van zaken bij je begrafenis of crematie, per testamentaire beschikking. In alle stilte en gaarne geen bloemen, of juist – zoals Manfred Langer van disco de iT – een knalfeest met roze Cadillacs en *We Are the Champions* van Freddy Mercury tot luidruchtig besluit. Die keuzevrijheid is de overledene meestal wel gegund. Maar van de toespraakjes die de nabestaanden denken te houden aan de rand van de open groeve kun je hoogstens hopen dat ze een beetje complimenteus uitvallen. Je kunt niet alles van gene zijde blijven bedisselen. Met een goede vriend heb ik ooit afgesproken dat we elkaars uitlui alvast op papier zouden zetten, zodat we er zelf ook nog plezier van hadden, maar dat plan is toen in schoonheid gestorven en zelfs die vriendschap was niet het eeuwige leven beschoren.

In *Het leven van een doodsbericht*, een verzameling essays van diverse auteurs over de verwantschap tussen necrologie en biografie, kun je lezen hoe frustrerend sommigen het vinden dat ze maar moeten afwachten hoe er op hen teruggeblikt zal worden. En zelfs de naaste verwanten en vrienden vermogen op dat punt niet veel, want ook zij hebben geen invloed op de toon die in krantenstukjes of een latere biografie wordt aangeslagen. Er zijn gevallen bekend van mensen die hun eigen necrologie opstelden, met de bedoeling dat die na hun dood in druk zou verschijnen. Tegen betaling, net als elke andere rouwadvertentie. Maar dat riekt naar ijdelheid, daar kiezen de meesten niet voor.

Je kunt ook een andere weg bewandelen en een autobiografie schrijven, al was het maar uit voorzorg, waarin je de gebeurtenissen naar eigen goeddunken rangschikt, en alle biografen in spe vastberaden de deur wijzen – zoals Vladimir Nabokov deed. Maar zelfs Nabokov bezweek ten slotte voor de verleiding om aan een geautoriseerde biografie mee te werken, zoals Sophie Levie beschrijft in haar bijdrage. En leefde vervolgens nog lang genoeg om dat moment van zwakte jarenlang te berouwen. De biografie waarmee zijn jonge bewonderaar Andrew Field de maestro meende te eren, was pedant, en stikte van de fouten en onzorgvuldigheden. Nabokovs oordeel over het boek was dan ook vernietigend. In een brief aan zijn advocaat schreef hij: *“It was not worth living a far from negligible life – only to have a blundering ass reinvent it.”* En in dit geval ging het nog om een biografie waar de betrokkene zelf, bij leven en welzijn, in gekend was!

Over de reeks necrologieën waarmee een internationale, nationale of lokale beroemdheid kort na zijn dood wordt herdacht, valt nog veel minder controle uit te oefenen. Die komen voor rekening van een journalist die niemand om permissie hoeft te vragen en die het dus vrij staat om er van alles uit te flappen. In een stukje dat inderhaast in elkaar werd geflanst, liefdeloos bij elkaar gesprokkeld uit de knipselmap, en dat grotendeels op onwaarheden en boosaardige roddel berust.

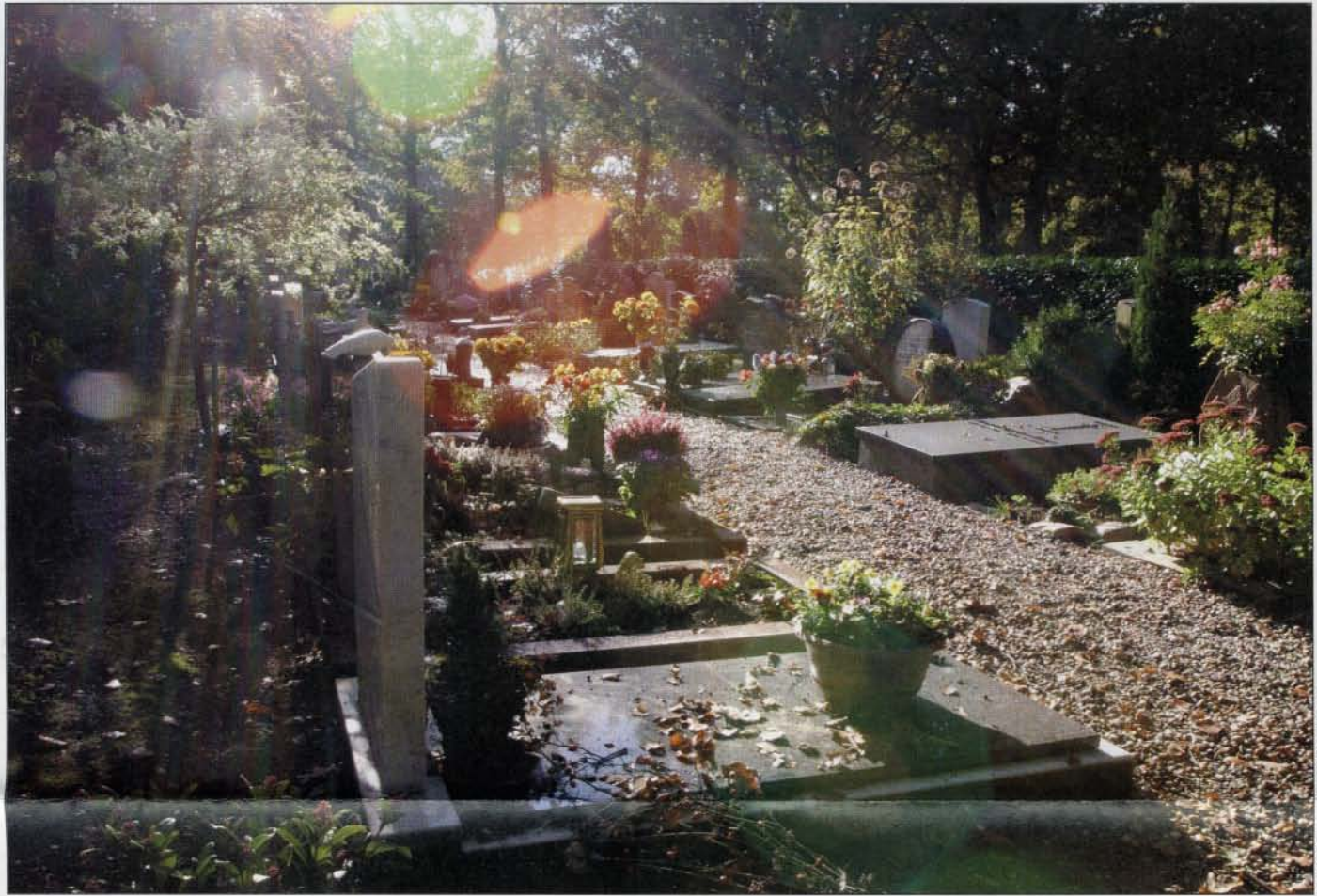
Dat laatste zal overigens niet vaak voorkomen, althans niet in ons land, want volgens Hans Renders, de samensteller en inleider van deze bundel, laat de Nederlandse pers zich leiden door het discrete adagium: *De mortuis nil nisi bene*,

van de doden niets dan goeds. Maar of dat ook een goed stuk oplevert, is een tweede. Te veel terughoudendheid leidt vaak tot een gortdroge, formele recapitulatie van feiten en data, alsof de dode uit niets anders bestond dan een optelsom van zijn publieke gestes en functies. Terwijl je ook een andere, veel verrassender benadering zou kunnen kiezen, die juist de informele kant van iemands persoonlijkheid benadrukt: het unieke en individuele karakter van zijn levensloop.

Deze bundel laat zien dat er grote verschillen in opvatting bestaan over het accent dat dient te worden gelegd op het persoonlijke, of juist op het algemene: op het cultureel politieke klimaat dat een stempel heeft gedrukt op iemands leven. En dat is niet alleen een kwestie van smaak, omdat de ene biograaf of necrologieschrijver zus te werk gaat en de andere zo, maar ook afhankelijk van tijd, plaats en literaire traditie.

Jeroen Brouwers, die menige necrologie schreef, formuleert de eisen die hij aan het genre stelt als volgt: “Mijn herdenkingen hoeven doorgaans niet de volgende dag al in de krant, zodat ik er mijn tijd voor kan nemen, soms geef ik mezelf jarenlang de tijd voor ik eraan begin. Mijn in memoriams plegen te zijn opgezet en uitgebouwd als beknopte biografieën van de overledene, tevens zijn het psychologische portretten, bovendien geven ze mijn mening weer over de aard en kwaliteit van zijn/haar werk.”

Maar er komt nog veel meer bij kijken, want Brouwers vindt ook dat een necrologie blijk moet geven van ‘persoonlijk gevoelde rouw en verslagenheid’. En dat het *nil nisi bene* in zoverre geldt dat er over de daden van de overledene moet worden gesproken ‘met goedheid’. Wat zoveel wil zeggen als: “Waardig, vol begrip

JORGEN CARIS / HOLLANDESE HOOGTE

en zonder laaghartige bedoelingen.”

Dat is een humaan uitgangspunt, en ik wil zeker niet pleiten voor ‘laaghartige bedoelingen’, maar waarom zou het niet wat frivoler mogen? Met name als de overledene zelf niet wars was van een beetje galgenhumor? Brouwers citeert op dezelfde pagina Jules Renard, die in zijn dagboek noteerde: “Schrijf in een fatsoenlijke krant een artikeltje over me, dat is altijd prettig; geen artikel dat ik saai vind, maar dat ik, als ik nog in leven was, had kunnen lezen zonder u uit te lachen. Een beetje esprit, en zelfs kwaadaardigheid zal geen kwaad kunnen.”

Renard was een Fransman, maar dit dartele sentiment is allerminst kenmerkend voor de gemiddelde necrologie in een Franse krant, die juist in hoge mate gericht is op de maatschappelijke status van de overledene en zijn familie. Voor de Tweede Wereldoorlog was het bijvoorbeeld gebruikelijk om adellijke connecties en ‘de waarden en stijlen van het aristocratische’ nadrukkelijk op de voorgrond te plaatsen, terwijl het accent na de oorlog kwam te liggen op de ‘professionele erkenning’ die de

overledene ten deel was gevallen.

Allemaal niks voor Renard, die zich vast beter thuis gevoeld zou hebben in de Britse traditie, waar het doodsbericht door sommige kranten wordt opgevat als entertainment. Met name door *The Daily Telegraph*, die *The Times* – vanouds de krant die excelleerde in ellenlange, deftige *obituaries*, geschreven door vooraanstaande literatoren en journalisten – de loef probeerde af te steken door er een luchtig, geestig genre van te maken. Wat een dusdanig succes bleek te zijn, dat een aantal andere Britse bladen en kwaliteitskranten dat voorbeeld volgden.

Peter Brusse heeft die ontwikkeling van nabij meegemaakt, toen hij correspondent was in Londen. Hij ging op bezoek bij de desbetreffende redactie van *The Daily Telegraph*, waar hij werd ontvangen door de chef-obits, die hem verzekerde: “Met de dood heeft de obit niets te maken. (–) De stroom des levens, zoals mijn voorganger zei, vliedt hier aan ons voorbij. Het is een *celebration of life*. Hier vieren wij het leven.”

En inderdaad, als je de krasse staaltjes

leest die Brusse heeft verzameld, allemaal even puntig, oneerbiedig, scherp en elegant geformuleerd, begin je meteen te verlangen naar een Nederlandse krant die een pagina inruimt voor obits van dit kaliber. Alleen deze bijdrage van Peter Brusse maakt het al de moeite waard om dit boek aan te schaffen – ik heb er in ieder geval hardop om zitten schateren. Ik zou ze het liefst allemaal citeren, maar volsta met het slot van de mooiste obit: “Graham Mason was een voortreffelijke kok van mediterrane zeegebieden, hield van Piero della Francesca en *Fidelio*, vuurwerk en de vespers op *the third programme*. Na de dood van zijn vriendin en de meeste van zijn vrienden zat hij gevangen in zijn woningweflat met een zuurstofapparaat bij zijn stoel en flessen witte wijn onder handbereik, kijkend over de Theems, nog altijd heel kwaad.”

Iemand herdenken zoals hij heeft geleefd, dat lijkt mij de trouwste dienst die je een dode kunt bewijzen. |

Het leven van een doodsbericht. Necrologie & biografie. Samenstelling en redactie: Hans Renders. De Bezige Bij. €21,50.